

OPSTELLEN

OVER

DE

CHRISTELIJKE
OPVOEDING

B. Florijn

VI

Het schoolkind (1)

Als het kind naar school gaat, dan heeft het al heel veel gehad. Dan heeft de Heere het al verscheidene jaren gespaard. Dan heeft de Heere dat kind al gebeden om zich met Hem te laten verzoenen. Dan heeft het kind een vader gehad en een moeder, die voor het kind zorgden, zoals we gezien hebben. Een vader en moeder die voor hun kind de Heere aangelopen hebben als een waterstroom, zoals Gods Woord dat uitdrukt. Dan weet het kind, dat vader de Heere gesmeekt heeft om hun kind tot Gods kind te maken, on-danks alles. Dan heeft het kind een moeder gehad. Een moeder van wie gezegd mocht worden, "zij wierp mij reeds op U, in barens-smarte". Als we dat niet gedaan hebben, wat hebben we dan veel durven verzuimen. Wat zullen we dan te verantwoorden hebben in die Dag der dagen. Dacht u dat, als er enig besef, het minste besef van de eeuwigheid in onze ziel leefde, we deze zaken verzuimd zouden hebben.

Aangelopen
als een
waterstroom

Vergelijk
Ps. 34:3 ber.

Vergelijk
Ps. 22:5 ber.

Dan heeft het kind ondervonden, dat vader niet alleen voor zijn carrière werkte, dat het niet alleen om zijn toekomst ging in dit leven. Dan weet het kind, dat vader het Aangezicht des Heeren gezocht heeft, ook voor hem en ook met hem. Dan weet het, dat als vader dat niet kon vinden, dat dan toch de afgrond geroepen heeft tot de afgrond. Dan heeft het kind een moeder gehad, die het niet alleen verzorgde, maar die voor het kind tot de Heere riep. Wee onzer, als wij als ouders dat niet gedaan hebben. Het is ons kind. Ons eeuwigheidskind. Het zal wat zijn voor ons als ouders, als we dit verzuimd hebben. En dan kunnen we zeggen, weer zeggen: "Ja maar...", zoals we altijd doen. Maar eens zal dat 'ja maar' er niet meer zijn. Zo goed gelet op de dingen van dit tijdelijk leven.

Gekeken wanneer het kind voor het eerst lacht, voor het eerst zit en dat misschien opgetekend, alsof dat het belangrijkste was. Bád het kind. De Schotse martelaar James Renwick vouwde zijn handen in de wieg. Smeeek daar om. Eén keer. Altijd. Er zijn andere zaken dan die van dit tijdelijk leven.

Ons kind groeide op. Wat gingen we toch gemakkelijk samen een avond uit. Naar behoorlijke dingen, dat wel. Zou het zo gemakkelijk gegaan zijn, als we enig besef hadden van de eeuwigheid. Dan wordt een oppas niet zo vanzelfsprekend. Dan hoeft moeder niet, zodra het kind wat opgroeit, weer aan het werk buitenshuis te beginnen. Dan zal ze aanwezig zijn, als het kind er is. Heeft ze dan niet genoeg te doen. Moet niet alles gedaan worden. Heeft ze niet genoeg aan haar kind. Zou dat kind bij het opgroeien niet beseffen dat er een wezenlijk verschil is tussen de moeder die uit noodzaak buitenshuis gaat werken en de moeder die het doet om wat bij te verdienen voor extra luxe.

Een 'thuis'

Het kind moet een 'thuis' gehad hebben. Een 'thuis' hebben. Geleefd hebben in een kamer, die voor het kind een geschiedenis bevat. Waar de dingen aanwezig waren, waarmee het speelde. Waar bepaalde dingen hun vaste plaats hadden. Waar het een sfeer van vertrouwdheid vond. Het kind moet ouders gehad hebben met wie het samen gegeten heeft. Niet een vader of moeder die onder het boodschappen doen het kind een bolletje in de hand stopt en het zo de maaltijd verschaft. Het schoolkind moet zijn herinneringen hebben. Herinneringen aan de ouders in die periode. Herinneringen ook aan het huis waar het woonde. Aan wat moeder deed, aan wat vader deed. Aan wat ze samen deden. Gebondenheid er aan.

Gehoor-
zaamheid

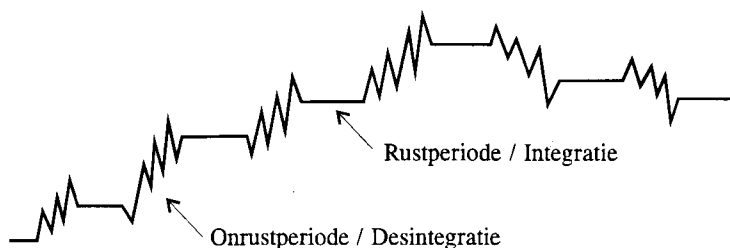
In deze tijd heeft het kind onderwezen gekregen wat gehoorzaamheid is, want het was een kind dat opgevoed moest worden. En hoe kan er nu sprake zijn van opvoeding, als het niet heeft leren gehoorzamen; als er geen gezag uitgeoefend is in het gezin; als er alleen maar toegeeflijkheid heeft geheerst. Toegeeflijkheid, die men voor liefde hield. Het kind heeft moeten leren gehoorzamen, omdat vader en moeder dat zelf geleerd hebben. Gehoorzamen omdat er dingen zijn die ver uit gaan, volkomen uit gaan boven de dingen die het aanschouwde. Het moet geleerd hebben dat er normen zijn, waaraan vader en moeder zich onderworpen hebben en waaraan het kind zich moet leren onderwerpen. Waar vader en moeder zich aan

onderworpen hebben om dat ze niet hun eigen meester en meesteres zijn. Normen, waar het kind aan moet gehoorzamen, omdat het kind het niet voor zichzelf te zeggen heeft. Gehoorzamen omdat het een schepsel is. Omdat dat de grootste blijdschap is, en het "hoog bevel van den Heere der heren". Ook gehoorzamen omdat vader en moeder over hem gesteld zijn. Dat moet het kind reeds geleerd hebben als het naar school gaat. Dat moet de school het kind niet behoeven bij te brengen. Dat doet het gezin. En weer zeggen we: "Ja maar..." Dat zullen we net zo lang zeggen, tot het van voor onze monden weggestormd wordt. Dan zullen we zien, dat we logen, altijd weer.

Vergelijk:
Ps. 99:5 ber.
Ps. 81:4 ber.

Stilstand en beweging

We willen in dit gedeelte uitgaan van het eenvoudige tekeningetje hieronder. Wat is er de bedoeling van. We zien wat horizontale streepjes afgewisseld met wat verticale krabbels. Het volgende horizontale streepje staat iets hoger dan het voorgaande. Zo is het steeds. We zouden dat kunnen voortzetten. Die horizontale streepjes worden van elkaar gescheiden door grillige, verticale streepjes.

We willen met dit tekeningetje duidelijk maken, dat elke ontwikkeling twee momenten kent. Steeds wordt een periode van rust afgewisseld met een periode van onrust. Als we dan de lijn als zodanig zien als een bepaalde menselijke functie of als een bepaald vermogen van de mens, bijvoorbeeld het leren, dan valt ons op, dat de ontwikkeling van die functie van links naar rechts, steeds onderbro-

Rust en onrust

ken wordt en toch voortgaat. Voortgaat op een hoger plan. De ontwikkeling van de mens en van zijn verschillende functies, verloopt schoksgewijs. Hoe komt dat.

We nemen het leren als voorbeeld. De lijn zelf beduidt dan het leren. Er is iets geleerd. We zouden in plaats van over het leren, het ook kunnen hebben over het beleefde, het ondervondene, het ervaren. Het horizontale streepje wijst dan op een periode van rust, van stabiliteit en gelijkmatigheid, van stilstand in het leren. Er wordt niet iets nieuws geleerd.

Desintegratie

Dan volgen er grillige, op en neer springende, verticale strepen. Die betekenen een periode van onrust, van verwarring, van wanorde. Iets nieuws, van hoger orde dient zich aan. Daardoor wordt het oude overhoop gehaald. Een tijd van desoriëntatie treedt in. Het geleerde wordt betwijfeld, komt onder kritiek te staan. De dingen blijken toch anders te zijn dan een tijdlang werd gedacht. Ogen-schijnlijk wordt er nu niets geleerd. We zouden kunnen zeggen: een periode van rust in het leren, wordt afgewisseld met een periode van onrust, van desoriëntatie en desintegratie, waarin alles overhoop gehaald wordt. We kunnen zeggen: dat is jammer. Is het jammer. Zou het niet zo zijn dat deze onrustperiode, deze periode van desintegratie en desoriëntatie niet een absolute voorwaarde is om ooit verder te komen in de ontwikkeling. Door het nieuwe, dat van een hogere orde is, ontstaat er chaos. Maar uit die chaos vormt zich langzamerhand weer een nieuwe eenheid. Zonder desintegratie, zonder perioden van onrust, staat de ontwikkeling dus stil.

Integratie

En als we dan tot een vernieuwde integratie mogen komen, breekt er weer een periode van rust en stabiliteit aan. En die periode van stilstand in het geleerde heeft ook waarde. Die periode is juist noodzakelijk, onmisbaar voor het laten beklijven van het geleerde, voor het verwerken van het geleerde. Het geleerde moet toch ook overdacht worden, doordacht worden. Er wordt mee geoefend op allerlei wijze. De rivierbedding verbreedt zich als het ware. Er vindt niet zozeer een diepere, maar meer een bredere doordenking plaats. Veel feitelijkheden krijgen hun plaats in het nieuw geleerde. De groei is er uit. De ontwikkeling is als een volgroeide vrucht die rijpt. En daarna? Wat rijp is, is nabij de verdwijning. Nieuwe onrust kondigt zich aan. Iets wezenlijk nieuws werpt plotseling of langzamerhand de enige tijd door ons gekoesterde eenheid omver. En de gehele cyclus herhaalt zich. Zo wisselen

perioden van rust en onrust, van integratie en desintegratie zich steeds af. Bij een 'normale' ontwikkeling kan dit zich geruime tijd voortzetten. Steeds weer: integratie, desintegratie, vernieuwde integratie, desintegratie, enzovoort.

En als we dan die verschillende integratieniveaus, de horizontale streepjes, bezien, zien we gelijk dat de vernieuwde integratie op steeds een hoger niveau uitkomt. De tweede integratie is rijker dan de eerste, en de derde weer rijker dan de tweede. De vernieuwde integratie omvat vaak meer dimensies dan de vorige. En dan blijkt ook tegelijk, dat zowel de perioden van integratie, als die van desintegratie, niet gemist kunnen worden. De periode van onrust, van desintegratie is nodig om hogerop, om verder te komen in de ontwikkeling, want de integratie als zodanig brengt ons geen stap verder. De voortgang vindt juist vaak plaats in de onrustperioden. Dat blijkt ook uit de tekening. Na de grillige verticale strepen, staat het horizontale streepje op een hoger niveau dan het vorige. De desintegratie is dus zeker positief te noemen, als er tenminste een periode van integratie op volgt. Want de integratie kan evenmin als de desintegratie gemist worden. De perioden van rust, van integratie, zijn noodzakelijk voor het vast zetten van het nieuw geleerde.

Desintegratie
en integratie
beide nood-
zakelijk

Zo geeft de ontwikkelingscurve schoksgewijs toch een toename te zien. Er is in de ontwikkeling van de menselijke vermogens, eigenlijk nooit sprake van een alsmat doorgaande, stijgende lijn, van een lijn zonder onderbreking. Er zou geen voetstap zijn, die beklijft. Zo is het in de ontwikkeling van kind tot mens, van zuigeling tot volwassene. Zo is het in elk opzicht. Zo is het met alles. Het wildbraad is niet zo spoedig geschoten. Elke functie kent zo haar tijden van groei en van stilstand. Er komt echter ook een tijd in het leven, dat de integratie steeds op een lager niveau gaat plaatsvinden. Dat is natuurlijk een ontzaglijk probleem. Dan gaat de wereld ons ontglippen. Ze overweldigt ons, wordt onbeheersbaar, daardoor onveilig, beangstigend. Er kan ook een zekere berusting optreden.

Vergelijk
Gen. 27:20

We namen als voorbeeld het leren. We moeten dan bovendien bedenken, dat alle leren slechts een schaduw, een afschaduwing is van het wezenlijke leren: het leren dat de Heere uit genade schenkt. Heeft het leren niet deze structuur: als er als een onuitsprekelijk wonder iets geleerd mag worden van 's Heeren wegen, volgt daar

Een af-
schaduwing

dan ook niet op een tijd van stilte, een tijd van betrachten; in zekere zin een tijd van oefening van het ontvangene. Het is alsof het ontvangene middellijkerwijze door de rust, door de stilstand vastgezet wordt in de ziel. Alsof het ontvangene eerst in de hele wijze van zijn moet worden opgenomen, voor er opnieuw iets geschonken wordt. Is het niet zo, dat het ervarene, datgene wat geleerd mocht worden, daarna - en ik zeg het met eerbied - zó vaak beschouwd en besproken wordt, tot de kracht er uit is. Zodat als het ware, indien het mogelijk ware, zelfs de herinnering eraan verdwijnt. Zodat er een leegte ontstaat, een nieuwe leegte, een gemis, een armoede. Maar wel een nieuw gemis. Een gemis op een ander niveau dan voorheen. En als nu - mocht het met eerbied beschouwd worden - het wonder geschieden mocht dat de Heere de mens weer opzoekt, gaat Hij dan niet verder waar Hij met Zijn werk gebleven was. We zouden kunnen zeggen: na het ontvangen, breekt er langzamerhand een ogenblik aan, dat het oude geen nut meer doen kan, tenminste dat lijkt dan zo.

Nu kijken we nog eens naar ons tekeningetje. Een horizontaal streepje en dan verticale streepjes en dan weer een horizontaal streepje. Maar die horizontale streepjes, als men ze aan elkaar verbindt, en in wezenlijke zin zou mogen verbinden, vormen dan toch een aaneengesloten lijn. Toch een lijn. Toch een lijn die voert naar het doel. Beide lijnen, de horizontale en de verticale zijn dus noodzakelijk. Ze kunnen geen van beide gemist worden wil er iets geleerd worden.

Alles wordt
nieuw

We zagen reeds, dat het nieuwe dat geleerd wordt niet is: er iets bij leren, maar dat door het geleerde een nieuwe structuur ontstaat. Alles wordt nieuw. Daarvoor moet het oude wel eerst afgebroken worden. Zonder leegte, zonder gemis, zonder armoede kan geen nieuw onderwijs ontvangen worden. Om iets te mogen leren, moet men 'ontledigd' zijn. Zo geschiedt elk wezenlijk leren door de dood heen. En in zekere zin is dit zo met alle leren, ook het leren in afgeleide zin. Leven wordt alleen gevonden door de dood heen. Altijd is het leren door de dood heen, door de onmogelijkheid heen. Iemand sprak eens over de gevoelige perioden in het leven van de mens. Hier vinden we ze wezenlijk. Steeds is er sprake van beweging en van rust. De zee kent haar golven, kent eb en vloed. Er is zomer en winter, nacht en dag. "Alles heeft een bestemde tijd."

Pred. 3:1

Weer kijken we even naar de schoolleeftijd. Een merkwaardige tijd in het leven van het kind. Ook in het leven van de ouders van het kind. Bijzondere dingen doen zich voor. We zullen het zien. Voor het kind is het een periode van weinig zelfreflectie, van nadenken over zichzelf. En voor de ouders dreigt er dan een gevaar. Omdat het kind vaak minder moeilijkheden oplevert dan voorheen, omdat het kind het huis wat verlaat en ook doordat de aandacht afgewend wordt van het innerlijk, lijkt er een in opvoedkundig opzicht wat gemakkelijker periode aan te breken. School en vriendjes nemen het kind in beslag. Lichamelijk is het kind doorgaans fit. Soms gaat het zo goed met ons kind, dat we zouden vergeten dat het op reis is. Op reis is naar de eeuwigheid. Het gaat op in de schoolwereld, in het leven en wij met hem. Maar het blijft op reis. De ernst, die de kleuter vaak vertoont in het spreken over de eeuwigheid, verlaat het kind. Het schoolkind gaat op in het tijdelijke. Hoe komt dat. Wij raken de ernst kwijt. Het gaat toch goed met ons kind. Het gaat goed op school. We raken het bezien van ons kind wat kwijt. Het verwijlen bij ons kind. Het stilstaan met ons kind. En nu weet ik wel, het zijn uiterlijke dingen. Dat zal wel zo zijn, als er tenminste uiterlijke dingen zijn. Maar we moeten er toch wel aan denken.

De periode van het memoriseren

De tijd op school is voor het kind de tijd van het leren. Van het uit het hoofd leren. Van het memoriseren. Nooit is het kind in staat gemakkelijker uit het hoofd te leren, dan in deze periode. Laten we daar goed aan denken. Verzuimt de school dit en verzuimt het gezin dit, dan is dat nooit meer in te halen. Dit is de periode, waarin het kind de allernoodzakelijkste kennis der wezenlijke dingen paraat moet krijgen. Paraat? Dan ontdoet u ze van het belangrijkste, zult u zeggen. Toch laten we het staan. Dit is de periode dat het kind - en laten we een zeer wezenlijke zaak dan maar tegelijk noemen - de catechismus moet leren, door en door moet kennen. En nu weet ik wel, dat aan dat memoriseren een verduidelijking moet vooraf gaan. Maar evengoed weet ik, dat die verduidelijking vergeten wordt en dat het geleerde blijft. Het is alsof de Heere het schoolkind het vermogen schenkt om op te nemen, op te nemen wat noodzakelijk is. Dit zo op te nemen dat het het geleerde nooit meer vergeten kan.

Parate kennis

Nu kijken we even verder in de ontwikkeling. Op de periode van het schoolkind, volgt de periode van de puberteit. En dat is de periode waarin het kind slecht memoriseren, slecht uit het hoofd leren kan. Daar kunnen veel oorzaken en omstandigheden zijn, die dit moeilijk maken. Dan, juist dan, in de puberteit, gaat het kind de dingen toetsen op hun innerlijke waarde. Dan valt er veel weg, zult u zeggen. Zeker, maar hetgeen in de periode daarvoor geleerd is blijft. En die stof schenkt het kind voedsel om over te denken, te doorzien. Het gaat het geleerde toetsen op haar innerlijke waarde. Dan flitst als in een ogenblik, de betekenis van het geleerde door de puber heen. Daarom is de periode van het schoolkind, de periode van het memoriseren, zo'n belangrijke periode. Men richt blijvende en onherstelbare schade aan in het leven van het kind, als men die periode niet vult. Bovenal niet vult met geestelijke kennis. Overlading, zegt u. Dat gevaar is niet zo groot. Zeker tegenwoordig niet. Nooit is er een periode meer waarin het kind zo vraagt naar feitenmateriaal, naar kennis. Vaak zonder het te doorzien. Vaak wil het schoolkind weten om het weten. Wordt van deze periode en van het wezenlijke van deze periode - het leren - onvoldoende gebruik gemaakt, dan onthoudt u het kind in later jaren de mogelijkheid van meditatie. En dat is één van de ergste dingen die men het kind kan onthouden. Onze kinderen leren tegenwoordig veel te weinig uit het hoofd. Daarom kunnen onze kinderen ook niet meer citeren. Daarom kunnen onze kinderen ook niet meer mediteren. Ze hebben geen stof tot meditatie als ze ouder geworden zijn. Die stof is geen ballast. Laten we daar goed aan denken. Lees toch eens het boek der Spreuken na, ook over deze zaken. In steeds andere bewoordingen vinden we daar: "Leer den jongen de eerste beginselen naar den eis zijns wegs; als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken." "Naar de eis zijns wegs." De Heilige Schrift wijst ons op meer zaken, die juist in deze leeftijd gedaan moeten worden. We hebben er slechts een enkele uit willen lichten.

De mogelijk-
heid van
meditatie

Spr. 22:6

Ons kind. Het kind dat wij van de Heere ontvangen mochten. Het liefste dat wij in het menselijk vlak ontvangen mochten op aarde. Ons kind, voor wie wij toch zeer verantwoordelijk zijn. Hoe komt het dan toch, dat we het zo gemakkelijk afstaan aan een peuterklasje of aan een crèche, ook als het niet nodig is. Juist de peuter heeft zijn moeder nodig. Er moet een sterke band gelegd worden. Een kind dat nooit in liefde verbonden is geweest, kan zich

ook nooit losmaken. Kan nooit zichzelf worden. Kan niet uitgroeien tot een eigen persoonlijkheid.

Tegenwoordig lijkt het wel of alles juist gericht is op ontbinding. Moeder gaat zo snel mogelijk weer werken. Een oppasmoeder wordt gevraagd. Toch een wonderlijke situatie. De Heere schenkt de ouders datgene wat ze het liefste wensen. En als het dan geschonken is zijn de ouders er op uit, zich er zo vlug mogelijk van te ontdoen. "Ja maar" zegt u, "de omstandigheden." Laten we dat niet te vlug zeggen. Welke omstandigheden? De financiële? Laten we toch eens denken aan onze ontzaglijke verantwoordelijkheid voor een schepsel Gods. We ontvangen een gelegenheid die spoedig voorbij is, jaren die snel voorbij gaan. En ze komen niet meer terug. Maar onze verantwoordelijkheid blijft. Bovendien, moeder berooft zich en haar kind van vele kleine vreugden. Van ogenblikken van liefdevol samenzijn, van grote intimiteit. Het is waar, we kunnen niet altijd met ons kind bezig zijn, maar we zijn er toch altijd mee bezig. En we moeten er toch altijd mee bezig zijn. Het kind is toch een Goddelijke gave en een uiterste blijdschap. En de opvoeding blijft een Goddelijke opdracht. Als we een kind zouden moeten missen, dan zouden we onze schuld vaak wel zeer pijnlijk ervaren. Mocht het dan worden een schuld voor God.

De peuter hoort, indien het maar enigszins mogelijk is, bij moeder thuis. Dat is ook te zien aan het spel van de peuter. De peuter kan nog niet met andere peuters spelen. Hij speelt nog alleen. De peuter kent nog geen samenspel. Daar moet het een kleuter voor zijn. De kleuter kan wel met andere kleuters samen spelen. De kleuter raakt thuis ook uitgespeeld en is gezien zijn ontwikkeling toe aan contacten met andere kinderen. Daarom is een kleuterschool wel te verantwoorden.

Het eigene van het schoolkind

Zoals we zagen in hoofdstuk III, kondigt de periode van het schoolkind zich aan door de 'Gestaltwandel'. De lichaamsbouw verandert. Een nieuwe periode breekt aan. Ook in psychisch opzicht. Als we daarop letten, zou het zeker te verantwoorden zijn geweest als de kleuterschool in sterkere mate zelfstandig was gebleven ten opzichte van de lagere school, dan nu het geval is. De ge-

leidelijke overgang waarvan men nu uitgaat bestaat in wezen niet. Het schoolkind is een ander kind dan de kleuter. De ontwikkelingsfase van de kleuter vereist een andere pedagogische en onderwijskundige aanpak. Daarom dient de kleuterschool onderwijskundig een ander karakter te hebben dan de 'lagere school'.

Een periode
van stabilisatie

De 'lagere-school-leeftijd' begint wel op een wonderlijk ogenblik. Omstreeks zes jaar. Vroeger kwam men dan in de eerste klas, nu in groep drie. Op dat moment zet juist een periode van snelle groei in. Dat wijst vaak op afbraak van de bestaande structuren. Het kleuter-zijn wordt afgelegd. Het schoolkind doet zijn intree. Een nieuwe periode. Dus een tijd van onzekerheid in het kinderleven. We letten ook even op de leeftijd wanneer het kind de basisschool verlaat. Dan kondigt zich weer een periode van lengtegroei aan. Dus opnieuw een periode van onevenwichtigheid, van onzekerheid. De puberteit zet in. De 'lagere-school-leeftijd' bevindt zich nu juist tussen die twee perioden. Tussen die perioden van sterke groei en onzekerheid. De schoolleeftijd ligt daar tussenin als een periode van rust, van stabilisatie. Van rust in de lichamelijke ontwikkeling, van gezondheid doorgaans. Daarom noemt men de 'lagere-school-leeftijd' wel een positieve periode.

Tot alles
in staat

In deze leeftijd voelt het kind zich sterk. Het voelt zich tot alles in staat. Het kent geen vermoeidheid en erkent geen vermoeidheid. Zeker niet als het zo langzamerhand een jaar of tien geworden is. Het vindt dan dat het alles kan, dat het tot alles in staat is, dat het alles moet doen waarbij kracht vereist is. Geen inspanning is het kind te groot, geen krachtpatserij onmogelijk. Het kind kan alles, wil alles en doet alles. Vaak op een levensgevaarlijke wijze. Waaghalzerij komt in de leeftijd van 10 tot 12 jaar veelvuldig voor. Het kind fietst als een dwaas. Het houdt vol tot het onmogelijke. Het bezeert zich, het loopt even kreupel en het gaat weer verder. Het tart pijn. Het is niet bang. Het durft veel. En wie niet durft, is een lafaard; een scheldwoord, dat voor in de mond ligt bij het schoolkind. Aan de andere kant wordt het woord 'opschepper' vaak gebruikt. En terecht, het kind in die leeftijd is een opschepper. Het bluft graag over zijn prestaties. Deze periode is dus juist voor het lichamelijk gehandicapte kind een bijzonder moeilijke periode.

Het schoolkind denkt niet veel na over hetgeen het doet. Het is een doe-type. Geen denkttype. Men heeft wel gezegd: het schoolkind heeft wel bewustzijn, maar het heeft nog geen zelf-bewustzijn. Althans het denkt nog niet na over zichzelf. Het peinst nog niet over zichzelf. Het schoolkind handelt. Het handelt spontaan. Het handelt direct. Het zet door. In deze periode is, zo lijkt het wel, alles uiterlijk. De afhankelijkheid van het kind verdwijnt wat. Het kind gaat de wereld in, krijgt vriendjes. Het heeft haast geen tijd meer voor thuis. Het neemt wat afstand van moeder en is niet meer zo afhankelijk. Het gaat zich wat schamen voor tederheid.

Een doe-type

Nu is het voor te stellen, dat we als ouders dan ongerust worden. Er verdwijnt toch iets bij het kind. En dan gaat het niet over de afhankelijkheid. Dan gaat het over andere dingen. Het kind wordt minder gevoelig. Minder gevoelig ook ten opzichte van de religie. Het gaat leven in het heden. Het lijkt wel in de jaren van de schoolleeftijd of het kind slechts 'uiterlijkheid' is. Het lijkt wel of het innerlijk, dat soms toch wel aanwezig was, grotendeels voorbij is gegaan en of het religieus besef verminderd is. Het kind lijkt enkel zakelijkheid, uiterlijkheid. Het lijkt wel uitsluitend bezig te zijn met de dingen van deze wereld.

Verminderd
religieus besef

Maar als we er zo over nadenken dan moeten we toch wel beseffen, dat we zuiver ontwikkelingspsychologisch bezig zijn. Het religieuze besef, dat we waarnamen bij de kleuter, komt meestal wel weer terug in de puberteitsleeftijd. En het spreekt soms heel sterk als een geworden vastheid in de adolescentie, de periode die volgt op de puberteit. Heel vaak ziet men dat het kind op de catechisatie, in de beginnende puberteit, gruwelijk vervelend is. Ziet men het enkele jaren later, dan is het soms de degelijkheid zelve. Dan lijkt het of er iets bijzonders met dat kind gebeurd is. Toch is het vaak niets anders dan een ontwikkelingsverschijnsel. Vaak zijn we er wel blij mee. Terecht. Maar laten we ons niet vergissen. Het is meestal alleen een sociaal gebeuren, een ontwikkelingspsychologisch gebeuren. Een psychisch wat tot rust komen. Een deel nemen aan het maatschappelijk en ook het kerkelijk leven. Niets anders. Niets meer. En vaak stellen we er onze verwachtingen op.

Zo is het ook met het schoolkind, maar dan juist in tegengestelde zin. In deze leeftijd gaat de religie - maar dan wel de natuurlijke religie - voor een groot deel verloren. En daar kunnen we over ver-

De religieuze
ontwikkeling
en het werk
des Heeren

Vergelijk
Luk. 5:36

ontrust zijn. Dat mag ook wel. Het is ook wel terecht. Maar de religieuze ontwikkeling, als ontwikkelingspsychologisch verschijnsel, is wezenlijk anders dan het werk des Heeren. Ze maakt nooit alle dingen nieuw. Het wordt hoogstens een nieuwe lap op een oud kleed. Meer niet. Het werk des Heeren is wezenlijk volkomen onafhankelijk van het natuurlijk ontwikkelingsproces. Gaat er soms juist dwars tegen in. De Heilige Geest grijpt de mens, ook het kind, onwederstandelijk. Het staat veelal los van de ontwikkeling. Het is ook heel anders in haar werking. Inderdaad, het schoolkind is veelal uiterlijk. Maar als het wonder des Heeren in het kinderleven mag komen, dan worden ondanks alles, toch alle dingen nieuw. Dat heeft niets met uiterlijkheid of innerlijkheid te maken.

1 Sam. 3

Laten we eens een ogenblik letten op de jonge Samuël. Hij zal wel in de leeftijd van wat men tegenwoordig het schoolkind noemt, bij de oude Eli gekomen zijn. En de Heere verschijnt hem. Hij roept hem. En Samuël gaat naar Eli, die oude man. Pas bij de derde maal verstaat Eli, dat de Héere tot dat kind spreekt. Dan zegt hij tegen Samuël: "Ga heen, leg u neder, en het zal geschieden, zo Hij u roept, zo zult gij zeggen: Spreek HEERE, want Uw knecht hoort." Daar moet toen toch wel een wonderlijke ruising des Geestes in de tabernakel geweest zijn. Eli, ook een dienstknecht des Heeren. Ook een profeet. En nu moet die oude dienstknecht des Heeren, die profeet, tot een kind zeggen: "Als ge die stem weer hoort, zeg dan: 'Spreek HEERE, want Uw knecht hoort.'" Het lijkt wel, alsof er achter die woorden een diepe smart verborgen is, alsof Eli zeggen wil: "Eens sprak de Heere tot mij. Dan mocht ik dit antwoord geven, in volkomen eerbied, in volkomen afhankelijkheid. Dat is nu voorbij. Die ambtelijke bediening heb ik verzondigd. Nu gaat de Heere naar een kind. Zeg dan mijn kind: 'Spreek HEERE want Uw knecht hoort'." En die heilige ruising doorhuivert ook de jonge Samuël. Als de Heere hem roept, durft hij niet zeggen: "Spreek HEERE." Hij zegt alleen: "Spreek." Het kind Samuël zal de ontzaglijke afstand beseft hebben. Het onuitsprekelijk wonder. Eerbied en grote schuchterheid komt over hem. En hij zegt: "Spreek, want Uw knecht hoort." Hier is geen sprake van religieuze ontwikkeling. Hier is sprake van het wonder Gods.

1 Sam. 3:9

"Spreek
HEERE, want
Uw knecht
hoort"

1 Sam. 3:10

De 'lagere-school-leeftijd'. Het kind wendt zich in deze periode wat af van de moeder. Het zoekt de veiligheid niet meer zo direct.

Zeker het oudere schoolkind, de puer (= knaap, kind) niet. Tenminste als het in de tijd voor deze leeftijd, die veiligheid genoten heeft, want het angstige kind mist de moed om er op uit te trekken. Moeder blijft wel de thuishaven als het goed is. Maar de veiligheid is meer uitvalsbasis en wederkeer, dan de dagelijkse, voortdurende begeleiding. Men zou kunnen zeggen: het kind gaat van de veiligheid van moeder, naar de veiligheid van vader. Het onderzoeken thuis is min of meer voorbij, de wereld is nu aan de beurt. Begrijpelijk is het dan ook, dat de puer, het kind in de leeftijd van 10 tot 12 jaar, ruimte voor zichzelf begeert. Het moet de gelegenheid hebben zich te bewegen. Vaak is er tegenwoordig die gelegenheid thuis niet meer. Op straat ook niet in die mate, dat het zich in dit opzicht voldoende kan ontwikkelen. De inrichting van de woonwijken leent zich er niet toe. Een flat is een onding, een misdaad voor zulke kinderen. Het aangeharkte tuintje ook. De geijkte speelplaats is ook niet wat het zoekt. Het schoolkind wil ontdekkingen doen. Geheimen oplossen. Het spel van het 'lagere-school-kind', verschilt dan ook duidelijk van het spel in de voorgaande perioden van kleuter en peuter.

Van de veiligheid van moeder, naar de veiligheid van vader

Voor het kind vertegenwoordigt vader de verte, de wereld. Voor moeder is dat niet altijd even gemakkelijk, maar het kind is niet tegen te houden. Het kind is ook niet meer in de eigen tuin te houden, de buitenwereld lokt te sterk. Het kind zoekt een wijdere horizon. Het 'wereldonderzoek' gaat beginnen. Vriendjes en vriendinnetjes komen in het vizier. De keuze die het kind daarin doet, is lang niet altijd naar de zin van vader en moeder. Soms terecht. Het kind dat wat eenzaam is, heeft het in deze periode moeilijk. En als het dan toch een vriendje of vriendinnetje vindt, dan volgt het dat vriendje of vriendinnetje vaak slaafs, om het maar niet te verliezen. Dan doet het eenzame kind gedwee alles wat hem gevraagd wordt.

Een wijdere horizon

Het kan ook zijn dat het vriendinnetje veel te rijp is, en dan vooral voor het wat verlegen kind. De ouders zijn dan vaak blij dat hun kind iemand gevonden heeft. Soms alleen al, omdat hun kind nu een kameraadje heeft. Dan kijkt men maar niet al te precies. Het kan een kind over een moeilijke periode helpen, denkt men dan. De ellende en de eenzaamheid van het niet hebben van een vriendinnetje, kan heel groot zijn. "Ik heb geen mens." Toch kan men wel met zorg vervuld zijn. Vaak zijn het ook heel andere eigenschappen van het vriendinnetje of vriendje die ons kind trekken, dan die wij

"Ik heb geen mens"
Vergelijk Joh. 5:7

graag zouden zien. Bij de jongens is het vooral de leider in het doen van ontdekkingen en de kracht, die bewondering opwekt. Bij het meisje is dat waarschijnlijk weer heel anders. Bij haar kan het zijn, dat het geboeid wordt door ringetjes en armbandjes en dergelijke dingen. In onze kringen gaat in de periode van het 'lagere-school-kind' de kleding vaak een belangrijke rol spelen. Uitgebeten wordt dan vaak zij, die er wat anders uit ziet.

De vrienden-
kring

Naast vader en moeder komt dus in deze periode de vriendjeskring. Maar dan zal het ook duidelijk zijn, dat die vriendjeskring iets te bieden moet hebben. Het zal niet moeilijk zijn aan de weet te komen wat het kind verwacht. In de vriendenkring zoekt het schoolkind het avontuur. Want niets is erger voor het kind in de schoolleeftijd dan saaiheid. Saaiheid op school, maar ook thuis. Dan komt de verveling. Verveling treedt op daar, waar niets geboden wordt. Verveling treedt op in het lege gezin, in het gezin dat niets te bieden heeft. In zekere zin is die verveling nog een zegen, een waarschuwing. Verveling wijst ons er op, dat het leven zo niet geleid mag worden. Het wijst aan, dat er andere dingen zijn. Dingen die het waard zijn geleefd te worden.

Geheugen
en inzicht

De wereld van het kind wordt groter. We zeiden het reeds: het kind moet ook daarom in deze periode de gelegenheid krijgen van veel dingen kennis te nemen. Het heeft dan stof voor de volgende ontwikkelingsperiode, voor de puberteit. Het 'lagere-school-kind' wil alles heel precies weten. Gedetailleerd weten. Weten hoe de vork in de steel zit. Vooral in technisch opzicht. Een school of een gezin, dat in deze periode weinig informatie geeft, is dus fout. Het gegevene zal materiaal zijn, waarover de puber later kan nadenken. Daarbij komt dat verschillende functies, bijvoorbeeld het geheugen, juist in deze jaren zich lenen tot het opnemen van veel gegevens. Het geheugen voor feiten wordt nooit meer zo goed als in deze jaren. Daar moeten school en gezin gebruik van maken. Doen ze dit niet, dan maken ze zich schuldig aan een onherstelbaar verzuim. Het kind vraagt vooral in het eerste gedeelte van de puerale periode, de periode van het schoolkind, niet direct om inzicht, maar eerst om veel materiaal. Het wil veel weten. Doordat het geheugen zo uitermate goed functioneert, is het volslagen verkeerd dit geheugen niet veel stof te bieden. Nooit zal de gelegenheid zich meer voordoen zo veel kennis op te nemen. Vanzelfsprekend houden we

geen pleidooi voor overlading van het geheugen. We willen alleen benadrukken, dat gebruik gemaakt dient te worden van de ontwikkelingsmogelijkheden die zich in een bepaalde ontwikkelingsperiode voordoen. Later, aan het einde van deze periode en bij het zich aankondigen van de puberteit ontstaat dan het innerlijk, het bewustzijn van zichzelf. Heeft het kind nu in de voorafgaande 'lagere-school-periode' weinig aangeboden gekregen, dan heeft het ook weinig stof tot nadenken, tot verheldering, tot doorzien.

Het is dus ook vanzelfsprekend dat het kind juist in deze periode, door dit omvangrijke, sterke geheugen, de mogelijkheid ontvangt veel uit het hoofd te leren. 'Feiten leren', kan men dit spottend noemen. Tegenwoordig is het al 'inzicht' wat de klok slaat. Feiten leren. Het ligt er maar aan hoe men het doet. Feiten zijn een neerslag. Een neerslag van het ervaren. Niet eerst de feiten; en nog minder: alleen maar feiten. Maar de feiten als een heel korte samenvatting van het gehoorde, van het geleerde. Dan gaat het feit in de richting van de waarde. Het feit staat dan niet meer op zichzelf. Achter het feit zit dan een heel verhaal. Dan wijst het feit terug naar iets dat beleefd is. Naar iets dat mooi gevonden is. Waar we over verwonderd zijn geweest. Dat we misschien met eerbied aanschouwd hebben. Dan krijgt het feit waarde. Het feit wordt zo

Het feit als herinneringsmogelijkheid

De puerale periode is ook de periode van het verzamelen. Verzamelen van alles wat zich daartoe leent. En ook daarin zit een grote ontwikkelingsmogelijkheid. Zo gaat het oudere schoolkind bijvoorbeeld

De periode van het verzamelen

beeld letten op postzegels. Vreemde landen komen zo nader. Het kind verzamelt eerst nog over de gehele linie. Postzegels van de ganse wereld. Meestal specialiseert het kind zich nog niet.

Rechtvaardige
regels

Zoals we zagen is de wereld van de puer, doorgaans op het uiterlijke gericht. Het eigen nadenken over de dingen is er nog niet zo zeer. Gericht op het uiterlijke, daarom ook gelden uiterlijke gedragsregels. Aan die regels moet sterk de hand worden gehouden. Het kind wil ook die regels wel naleven. Het verzet zich niet tegen rechtvaardige regels. Daar is het nog niet aan toe. Dat is weggelegd voor de puber, die een eigen wereld wil creëren. Daarom is er bij de puer nog geen sprake van een wezenlijke gezagscrisis. Het schoolkind vraagt om regels. Toch treft tegenwoordig vaak juist de onhandelbaarheid van het schoolkind. Zou men zich dan niet moeten afvragen, of men het kind in de voorgaande perioden, die van de zuigeling en de kleuter, wel aan vaste regels heeft doen gewennen. Heeft men het kind in de voorafgaande perioden psychisch niet teveel aan zichzelf overgelaten. Zijn eigen weg laten gaan. Zijn eigen wil laten heersen, terwijl het kind daar nog niet aan toe was, er niet om vroeg en er ook nog niet rijp voor was. Deze leeftijd vraagt niet om gezagsloosheid. Integendeel. Het kind houdt van vaste regels. Het schoolkind ook. Men zou kunnen zeggen: de puer wenst rustige, zakelijke leiding. Geen aarzeling. Geen onvastheid. Eigenlijk is de puerale periode de periode van de 'dictatuur'. Letten we maar eens op de leider van de club. Hij moet gehoorzaamd worden. De leden hebben zich te schikken en ze schikken zich ook.

Het lichaam
als instrument

Samenvattend zou men kunnen zeggen: de puer, het schoolkind dus, is een 'feiten-kind', een weetgierig en leergierig kind. Het denkt nog niet na over zichzelf en over de dingen. Het gebruikt zijn lichaam nog als instrument. Als instrument dat hij tot zijn beschikking heeft. Waarmee hij iets bereiken kan. Het lichaam is nog geen voorwerp van reflectie, van beschouwing. Hij denkt niet na over zijn lichaam, over zijn uiterlijk. Het is als op latere leeftijd bij het gezond zijn. Het lichaam wordt pas lichaam bij het ziek-zijn van de volwassene. En de puer verkeert juist in een gezonde periode. De puer is vrijwel zonder reflectie. En verder: het geziene wordt waargenomen en opgenomen, maar nog niet beschouwd en overdacht. Er is nog geen innerlijkheid. Het hele leven is tot op zekere hoogte uiterlijkheid. De puer, het schoolkind, streeft nog naar het

nut van de dingen, naar wat het er aan heeft. Het kind in deze leeftijd is doorgaans zeer vitaal. En sterk op de werkelijkheid gericht. Deze periode is een periode van kracht. Terecht wordt van dit kind wel gezegd: het kind is 'af'. Wezenlijk en optimaal kind.

De school

Ons kind op school. Doorgaans zal dit wel een reformatorische basisschool zijn, of althans een school met een behoudende structuur. Een reformatorische school. Wel een vrij povere benaming. Maar toch houdt het wel wat in. 'Reformatorisch', dat wijst naar de Reformatie. En bij de Reformatie ging het om drie zaken, om drie keer 'alleen'. Deze drie: "Alleen door genade - sola gratia. Alleen door het geloof - sola fide. Alleen door de Heilige Schrift - sola Scriptura." Opdat alles zou mogen uitlopen op het Soli Deo Gloria, alleen God de eer.

Sola gratia,
sola fide,
sola Scriptura

We citeren in verband hiermee, de reformator Luther. Steeds slechts met een zin.

Sola gratia - alleen door genade. Luther zegt er van: "Dit is een heerlijk ding, dat de genade bestaat uit gericht en gerechtigheid."

Sola fide - alleen door het geloof. Luther zegt er van: "De onvergelykelijke heerlijkheid van het geloof is deze, dat het de ziel verbindt met Christus als de bruid met haar Bruidegom. Al het Zijne is het mijne en al het mijne is het Zijne. Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn."

Sola Scriptura - alleen door de Heilige Schrift. Luther zegt ervan: "Ze komen tot mij met een Kerkvader. Ik vraag naar de Zon, zij wijzen me op een lantaarn." Twee dagen voor zijn dood schrijft hij nog in het boek van een vriend deze tekst uit het Evangelie van Johannes: "Zo iemand Mijn Woord zal bewaard hebben, die zal den dood niet zien in der eeuwigheid." Joh. 8:51

Deze dingen zullen we als reformatorische scholen hebben te bedenken. Daarnaast ons onderwijs hebben te richten. Om tot de slotsom te komen: "Wij hebben God op 't hoogst misdaan." Als onze reformatorische scholen hiertoe gebracht mogen worden, dan zullen ze mogen bestaan. Als ze hiervan afwijken, dan moge de Heere ons genadig zijn. Ps. 106:4 ber.

De openbare
school met
de Bijbel

Johannes
van Noort

"Liever
sterven"

Onze reformatorische scholen. We kijken er nog een ogenblik naar. Daar was een tijd, dat ons land de openbare school met de Bijbel kende. We gaan in de geschiedenis wat terug. Te Honswijk (gemeente Tull en 't Waal) was er zo'n openbare school met de Bijbel. Het hoofd van die school was Johannes van Noort. Hij was daar in 1850 al meer dan 20 jaar werkzaam. Toen moest hij zich te Utrecht op 'het Gouvernementshuis' verantwoorden over "het geven van godsdienstig onderwijs in de school en 't gebruik van de Bijbel". Op alle mogelijke manieren probeerde men hem over te halen zijn ontslag in te dienen. Toen men hem vroeg om de Bijbel uit de school te doen antwoordde hij: "Nee, veel liever sterven!" Tot de schoolopziener die hem overhalen wilde zei hij: "U is reeds meer dan 20 jaren mijn schoolopziener geweest, maar hebt gij wel ooit gevraagd, hoe het met de zielstoestand der kinderen stond, en zijn die u en mij niet toevertrouwd?" Zijn vriend en leraar dominee Ledeboer, droeg op het graf van zijn vriend en broeder onder andere deze door hem zelf gedichte verzen voor:

Hier rust een Christen uit, die stichtte door zijn wandel,
Die bad en sprak en deed en toonde in ál zijn handel,
Dat Christus in hem was en hij in zijnen Heer,
Die rust hier in dit graf, en komt tot ons niet weer.

Doch eenmaal zal dit graf zijn dode wedergeven,
Dan zal ook dit zijn stof, verheerlijkt, eeuwig leven,
En zal hij Christus zien, met een ontsloten oog,
Verenigd met zijn geest, verrijzen straks omhoog.

Een woord tot u en mij, vergunt mij nog te spreken,
Eens zal voor ons het uur van scheiden ras aanbreken;
Maar hoe? Gelijk als hij, die stierf in zijnen Heer?
Of: sterven in de schuld, of: juichen tot Gods eer?

Wat buiten God en Christus is,
Daar zijn wij enkel duisternis;
In Jezus is het leven.

De openbare school met de Bijbel. Zou er toen niet gebeden zijn voor de kinderen, die deze school bezochten. En wat is daar nu van over.

Eens was daar een Christelijke school. Ongeveer vijftig jaar geleden vertelde mij een oude man, dat hij op school gegaan was bij meester Bloot in Gorinchem. Men noemde hem 'Monsieur Bloot'. Deze meester Bloot had in 1880, toen zijn school opgeheven zou worden - de christelijke scholen werden toen nog niet door de overheid bekostigd - de ouders van zijn leerlingen samengeroepen. Hij zou de school voor eigen rekening voortzetten: "De welgestelden zouden betalen, wat ze tot heden betaalden, de minvermogenen, wat ze missen konden, voor de armen betaalde God." Ieder moest maar voor zijn eigen geweten uitmaken, tot welke groep hij behoorde. Het salaris van meester Bloot, bedroeg het eerste jaar 'nul, komma nul!' Eens moest er een behoorlijk bedrag zijn en meester Bloot had het niet. Hij maakte zijn dagelijkse wandeling over de Westwagenstraat, toen door de poort en door de Arkelstraat weer naar zijn school en huis in de Zustersteeg. Toen hij de deur van zijn huis opendeed lag op de mat in een enveloppe, het bedrag dat hij nodig had, tot op de cent nauwkeurig. De Heere wist wel wat Zijn kind nodig had. Hij gaf het hem. Niet teveel en niet te weinig. Toen na 31 jaar een wet verruiming bracht kon meester Bloot verklaren, "dat het hem aan niets had ontbroken". Het zullen zijn beste jaren wel geweest zijn. Zou er toen voor de Christelijke school niet gebeden zijn. En nu?

De Christelijke school

Meester Bloot

Aan niets ontbroken

Nu hebben we onze reformatorische scholen. En we zijn er blij mee. Zou er nog een gebed gevonden worden, een wezenlijk, geschonken gebed voor onze kinderen op deze scholen. Als dat er nog zou mogen zijn, wat zou dat een ontzaglijk Wonder zijn.

De reformatorische school

Eens vertelde iemand een kort verhaal. Het ging over een automobilist. Deze automobilist deed mee aan een puzzelrit. Het ging er om, wie de minste fouten gemaakt had. Hij kwam aan de finish. Hij meende geen fouten gemaakt te hebben. Alle officiële punten had hij goed doorstaan. En toch bleek hij veel fouten gemaakt te hebben en de rit verloren te hebben. Hij wist niet, dat er ook op niet-officiële plaatsen gecontroleerd werd. Is het bij ons, op onze reformatorische scholen, ook niet vaak zo. Bij de officiële gelegenheden lijkt het nog heel wat. Maar verder.

Op twee zaken betreffende de school in het algemeen, gaan we nog kort in: op de school als evangelisatie- of bekeringsinstituut en als pedagogisch instituut.

De school als
evangelisatie-
instituut

In een oude, overigens voortreffelijke handleiding, stond, dat de school geen bekeringsinstituut is. Nu willen we vooraf opmerken, dat we een bekeringsinstituut als zodanig al niet kennen. Gelukkig niet. De school behoeft die taak ook niet op zich te nemen, want dat is het werk niet van de school. Maar het zou wel een ontzaglijk Wonder zijn als de school, het onderwijs daar gegeven, het middel in Gods hand zou mogen wezen om een kind tot de Heere te leiden.

De school als
pedagogisch
instituut

De school als opvoedkundig instituut. Natuurlijk hebben onze scholen een opvoedkundige taak, alleen al door de wijze waarop het onderwijs gegeven wordt. Maar laten de scholen verder wel bescheiden blijven. Laten ze niet altijd, als er iets mis gaat, de schuld bij de ouders leggen. Als het goed is, hebben de ouders dat zelf al gedaan. Opvoeden is toch altijd een gebeuren dat plaatsvindt op onze uiterste grenzen. Het doet toch een beroep op onze totale inzet. Het brengt ons toch vaak in een onmogelijke situatie. En deze situatie kent toch alleen de vader en de moeder van het kind. Laten onze scholen ook eens beseffen, waarin zij te kort geschoten zijn. Zou niet juist voor het werk op onze scholen, het dierbaar Bloed van Christus tot vergiffenis zeer noodzakelijk zijn.

De school als overgangsgebied

De school:
een over-
gangsgebied

De school is een overgangsgebied, heeft Langeveld eens gezegd. Het is ook zo. En als we dan uitgaan van de reeds hiervoor genoemde begrippen, dan kunnen we zeggen: de school is het overgangsgebied van de veiligheid thuis naar het onbekende van de maatschappij. De school heeft enerzijds in zekere zin nog het intieme van thuis en anderzijds leidt ze op voor het maatschappelijk leven. Men zou ook kunnen zeggen: ze leidt van het veilige naar het avontuur. Van het bekende naar het onbekende. We zouden ook kunnen zeggen: de school bereidt voor het kind de weg naar de maatschappij. De school is dus een overgangsgebied. Maar als ze dat is, dan moet ze toch wel een heel vaste lijn volgen. Als ze de brug is naar de maatschappij, dan moet de weg van de school toch wel een helder overdachte weg zijn. Dan laadt de school toch wel een heel grote verantwoordelijkheid op zich. Want er is meer, oneindig meer dan de maatschappij. De school legt ook beslag op de tijd van het kind. Op de eeuwigheidstijd van het kind. En als we daar aan denken, hoe moet het dan met onze verantwoordelijkheid.

Die is dan toch niet meer te dragen. Als de school een overgang is naar en een voorbereiding op hetgeen dat komt, dan is haar taak bijzonder groot. En ze heeft die taak te vervullen. Want het is een noodzakelijke taak, omdat de ouders hun kind niet meer in elk opzicht kunnen begeleiden. Wat moet dan de school goed weten wat ze te doen heeft.

Iemand heeft eens gezegd: "Een der belangrijkste taken van de school is dat ze goed geordend is en ordenend werkt. Zij is degene, die het kind moet leren werken. Ze komt met het opleggen van een taak. En die taak moet afgemaakt worden. Daarom moet de school doelgericht werken." De onderwijzer(es) mag maar niet zo'n beetje doen waar hij zin in heeft. Hij of zij heeft het kind een arbeidshouding bij te brengen, een juiste houding ten opzichte van het werk dat hij te doen heeft. En dat is zo belangrijk. De onderwijzer moet het kind een toegewijd-zijn aan het werk leren. Hij heeft het kind te leren, dat het het werk niet in de eerste plaats moet doen om de meester of de juffrouw, niet vanwege de binding aan de onderwijzer, maar door de binding aan het werk. Maar de onderwijzer heeft verder te gaan. Hij heeft de kinderen te leren dat ze hun werk zo getrouw hebben te verrichten als de engelen in de hemel. Zo wordt de plaats en taak van de onderwijzer een heel belangrijke. Maar ook zijn werk. Hij moet zelf die toegewijde zorg hebben. Daarom mag hij niet slordig zijn in zijn werk of zich lui aanstellen. Hij mag ook geen slordig werk van de kinderen tolereren. Wat gedaan wordt, moet goed gedaan worden. Daar rijpt de persoonlijkheid van de kinderen door. De onderwijzer zal daarin moeten voorgaan. Hij is plaatsvervanger. Hij is een Christelijke opvoeder. Hij heeft eens rekenschap af te leggen. Te arbeiden zoals de engelen in de hemel. En dan een mens. Een gevallen schepsel. Daar zal toch ook in dit opzicht wel een ontzaglijk Wonder moeten geschieden, wil eens tot hem gezegd worden: "Over weinig zijt gij getrouw geweest."

Geordend
en ordenend
werken

Zo getrouw
als de engelen
in de hemel
Heid. Cat.
antw. 124

Matth. 25:23

Getrouw zijn werk verrichten. Mocht het zijn tot Gods eer. Hoe kan dat? En weer ligt daar het Goddelijk mysterie. Daardoor wordt de mens vrij. Alleen daardoor. Vrij ten opzichte van de medemens. Door zo te mogen werken, verdwijnt het persoonlijke naar de achtergrond, komt men los van de omstandigheden en speelt de persoon geen rol. Door die getrouwe arbeid kan veel goed gemaakt worden. Een groot gebrek aan aanleg, kan door toewijding verdwij-

nen. Veel dingen die buiten het bereik van iemands capaciteiten schijnen te liggen, kunnen dan volvoerd worden. Het zal bevrijdend voor de onderwijzer zijn, want niets is zo belemmerend, ook voor de persoonsvorming, als steeds weer de blik op zichzelf te richten en steeds weer zichzelf in het middelpunt te plaatsen.

Daarom mag de school, mag de onderwijzer, geen uiterlijkheid zijn. Niet in de dingen van dit leven. Zeker niet wat betreft de heilige dingen. En we zijn niet anders. Juist in deze dingen. Steeds weer moet de school, moet de onderwijzer zich verantwoordelijk weten voor het eeuwige heil van het kind. 'Weer' zeggen we. Maar dan is er geen leven mogelijk. Dat is er ook niet. Dan is er ook geen werken mogelijk. Ook dat is niet mogelijk. Eerst zal de rank ingeënt moeten worden in de Wijnstok, in de Wijnstok Christus. De school mag niet te uiterlijk zijn. In geen enkel opzicht. Ze moet de wortels van het bestaan van het kind raken. En weer: welk een taak.

In de Wijnstok
Christus

De school ontsluit nieuwe werelden voor het kind. We denken bijvoorbeeld aan een vak als geschiedenis, aan een vak als aardrijkskunde, aan het zeer belangrijke lezen, dat doorgaans op school geleerd wordt. Toen John Cotton, één van de puriteinen in New England (Amerika), de ouders aanspoorde om hun kinderen te laten onderwijzen, zei hij niet: "Leer hen lezen", maar: "Leer hen de Heilige Schrift lezen."

Ps. 24:1 Het kind krijgt geschiedenis. "Zoals Gods vinger schrijft." Aardrijkskunde. "De aarde is des HEEREN, mitsgaders haar volheid, de wereld en die daarin wonen."

"Gij hebt, o albestierend' Koning,

De plaats bestemd van ieders woning."

Niets bij geval. Leest u onze Catechismus maar eens, zondag 10. Alles wordt in deze zondag in Gods hand gelegd.

Dromen
dromen

Iemand heeft eens gezegd: "De school en het werk dat daar verricht wordt, verschaft de mens de broze eeuwigheid van de geestelijke goederen." En zo is het toch ook in zekere zin. Verten openen. Toekomstmogelijkheden ontsluiten. In zekere zin: dromen dromen. "Die directeur, die de leerling alleen wijst waar de haken van de garderobe en de toiletten zijn, gaat aan het kind voorbij." De onderwijzer heeft een andere taak, een oneindig hogere taak. Hij

moet levensbronnen aanboren. Veel meer nog: hij moet zich verantwoordelijk weten voor het eeuwig heil van het kind. Het is toch eigenlijk een heel vreemd verschijnsel, dat een arts een beroepseed aflegt, terwijl hij slechts bezig is met het lichamelijke welzijn en dat een onderwijzer dat niet behoeft te doen, terwijl hij in veel grotere mate de zorg draagt voor het geestelijk welzijn van het kind. En is het juist vaak niet zo, dat diegenen die met het lichamelijke welzijn zich bezig hebben te houden, veel intenser bezig zijn dan diegenen die het geestelijk welzijn hebben te behartigen.

De school ontsluit nieuwe werelden. Maar het kan zijn, dat de weetgierigheid van het kind er al niet meer is. Dat het kind alles al weet. Dat het geen interesse meer heeft. Alles al weet, zoals wijzelf, zogenaamd en zelfgenoegzaam, alles al weten, waardoor wij niets meer kunnen leren kennen. Te vroeg gestorven in vermeende kennis en gewaande zekerheden. Voor nieuwe ontdekkingen en nieuwe kennis is geen plaats, geen ruimte meer. Alle nieuwe mogelijkheden worden zo uitgeschakeld. Valt er in zo'n wereld nog te leven. Zo kan de weetgierigheid van het kind gedood zijn. Misschien hebben de ouders teveel opgevoed. Teveel geëist. Teveel gesproken. Teveel bekend gemaakt. De wereld dicht geslagen. Er is veel wijsheid voor nodig dit niet te doen. Houdt dit ook niet verband met het Woord van de Heere Jezus: "indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zo zult gij in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan." Daartegenover: wat een voorrecht, als het de ouders lukte, hun kinderen verlangend te doen uitzien naar het leren dat het kind wacht. Konden de ouders iets overdragen van de blijdschap, die er bijvoorbeeld ligt in het leren lezen. Het kind moet er naar hunkeren. Het moet er niet van af kunnen blijven. Het moet als het ware lust ontvangen tot onderzoek. In zekere zin een hartstocht tot weten, tot het mogen leren kennen. Hebben de ouders kans gezien hun kinderen tot belangstelling te stimuleren.

Matth. 18:5

Blijdschap in
het leren

Het kind komt op school. Het nieuwe komt van alle kanten op het kind af. Wat is het dan nodig, dat het nieuwe, geordend op het kind af komt. Eens zei iemand: "Steeds moet bij het onderwijs gedacht worden aan dit kleine versje: "Heer Postiljon! waar gaat de reis naar toe?" Een vaste lijn. Een geordend geheel. De school moet ordelijk en geordend zijn. Geordend in haar lesgeven, in haar taak. Ze moet de weg kennen naar het doel. "Heer Postiljon!, waar gaat

Waar gaat de
reis naar toe?

de reis naar toe?" En dat geldt niet alleen in het religieuze. Dat geldt voor het gehele onderwijsproces op school. En het is ook niet alleen het kenniselement dat geordend moet zijn. Het geldt ook voor het emotionele, het gevoelsmatige. Men mag de kinderen niet overgieten met een té grote emotionaliteit in het lesgeven. Ordenend moet men werken, ook in emotioneel opzicht. Men moet zichzelf weten te matigen, anders vermoeit men het kind ook veel te sterk. Men mag zich niet in sterke mate op zijn gevoelens laten drijven. Dat werkt niet vormend voor het kind. Dan ontstaat er verwarring.

Een gezamenlijke verwondering

Hoewel het lesgeven, het doceren, niet de enige onderwijsvorm is, blijft ze toch van uitermate groot belang. Natuurlijk, de leerling moet zelf de stof zich meester maken. Toch blijft het lesgeven aan een klas in zijn geheel, een fascinerende bezigheid. Er is een gezamenlijk beleven. Een intens luisteren. Een meeleven. Een gezamenlijke verwondering. De leerlingen nodigen als het ware de onderwijzer uit, zich geheel te geven, alles te geven wat hij heeft. Sommige leerlingen vormen als het ware het geweten van de klas.

Een goede relatie

Voorwaarde voor het leren is toch ook wel, een goede relatie met de klas als geheel en met elke leerling afzonderlijk. Vaak is dat niet zo moeilijk, want men staat er versteld van, wat een kind kan verdragen. Maar, wil de aangeboden leerstof, of de stof die de leerling zelfstandig krijgt te verwerken, zin hebben voor de leerling, dan moet er toch een goede verhouding tussen onderwijzer en kind zijn. Anders is er geen overname mogelijk. Er zijn onderwijzers bij wie een bepaald kind vrijwel niets leert, omdat de verhouding van het kind met de onderwijzer niet goed is. Het omgekeerde kan ook het geval zijn.

Daar komt dan bij dat de leerstof die de onderwijzer aanbiedt, door hemzelf belangrijk moet worden gevonden. Hij moet ze de moeite waard vinden. Een kind voelt snel aan of dat zo is. De onderwijzer mag niet maar even een lesje uit zijn mouw schudden. De leerstof moet voor hem leven, hoe kan hij ze anders levend maken voor het kind. Als hij een verhaal vertelt, moet hij het verhaal zelf mooi gevonden hebben. Het moet in hem leven. Hij moet er als het ware van doorgloeid zijn. Grondige voorbereiding is daarvoor noodzakelijk. De onderwijzer moet het beste geven wat hij heeft. Hij moet zichzelf geven. Dat is geen gemakkelijk taak. We zijn vaak schuchter ons innerlijk te tonen.

Vertellen is niet alleen vormend voor het verstand, het doet ook een beroep op het gevoelsleven van het kind. Er is een gemeenschappelijk beleven, een intens luisteren, een meebeleven. Een samen zien, een ondergáán. De onderwijzer geeft al vertellende eigenlijk antwoord op de in stilte gestelde vragen uit de klas. Daarom is vertellen ook niet alleen zijn werk. De vertelling doet verwonderen, bewonderen, vervult en maakt ledig. Het maakt de klas tot een eenheid. Het vertellen is één van de schoonste momenten in het klasseven. Het vraagt rust. Een verwijlen bij de stof. Het vraagt doordenking. Vertellen is geen haastige bezigheid. Het hart moet worden geraakt. En daar is bezinning voor nodig. Daar is gebed voor nodig. Daar is het Wonder Gods voor noodzakelijk. De leerkracht heeft zich daartoe voor te bereiden. Ernstig voor te bereiden. In het bijzonder voor elke Bijbelles. En als de leerlingen zeggen: dat weten we al, dan is er verkeerd verteld en verkeerd geluisterd. Wie kan de ondoorgrondelijkheid Gods kennen. Wie kan zeggen van een Wonder des Almachtigen: dit ken ik. Al ons kennen is in het beste geval toch niet meer dan een schaduw.

Het hart
geraakt

Verzet, van de kant van de leerlingen, wordt daar gevonden, waar veel geëist en weinig gegeven wordt door de onderwijzer. Ook dat heeft hij te bedenken. Ligt niet één der oorzaken van het ordeprobleem in het te weinig geven van de onderwijzer. Een goed voorbereide les, is nog altijd het beste middel om orde te bewaren. De onderwijzer moet weten waar hij heen gaat met de les, met de stof, die hij te geven heeft. En dan kan alles nog wel mislukken, maar dan is die mislukking toch beter te dragen.

Veel geëist,
weinig
gegeven

De school is in zekere zin het léven van het kind. Daarom, het minste dat de onderwijzer voor zijn leerlingen op heeft te brengen, is liefdevolle belangstelling. "Niets is erger dan de beledigende onverschilligheid", zei eens iemand. De onderwijzer heeft het beste te geven wat hij heeft. Dat is geen gemakkelijke taak. Het beste dat men heeft. Zo graag houden we dat juist voor onszelf. We zijn schuchter om dat te laten zien. Maar de onderwijzer heeft het te geven. Wat het kind op school moet leren, is meer dan de leerstof geeft. Het gaat daar ver boven uit. Het moet ook uitgaan boven hetgeen de leerkracht zich voorneemt te geven. Het is dat, wat als een geschenk wordt ervaren. Als het goed is: wat de Heere schenkt als een Wonder.

Liefdevolle
belangstelling

Een onmogelijk werk

Dat de ouders hun kind toevertrouwen aan een onderwijzer is een grote zaak. Dat legt een grote opvoedkundige verantwoordelijkheid op hem. Hij neemt een deel van de opvoedingstaak van de ouders over. Wat heeft hij dan zijn knieën te buigen voor de Heere. Wat wordt hem dan een last opgelegd. Wat een verantwoordelijkheid. Hij ontvangt in zijn werk een schepsel des Heeren. Een schepsel, over wie hij rekenschap zal hebben af te leggen aan de Allerhoogste. Als hij enige zelfkennis heeft, zal dit werk hem niet mogelijk zijn. Vaak zal hem de kennis daarvan verborgen zijn, ook als hij wel enigszins beseft wat hij doet. Verborgen, want hij zou zijn taak anders niet kunnen vervullen. Reeds bij enige zelfkennis niet. Wat zal het dan zijn als hij enige vreze des Heeren zou mogen bezitten.

Serieuze voorbereiding

Het leven van de onderwijzer heeft ook zijn moeilijke kanten, juist in het werk van elke dag. Sleur in zijn werk kan zo gemakkelijk optreden. Er is wel een goed middel tegen en dat is de dagelijkse serieuze voorbereiding. De onderwijzer die studeert op zijn werk, die studeert in de kennis van het kind dat hem toebetrouwd is, zal steeds zijn werk als vernieuwd vinden. De basisschool leent zich zo uitstekend voor studie. Studie op elk terrein van het leven. Vroeger was er een methode en die heette: 'Van oo tot hogeschool'. Zo is het eigenlijk ook op de basisschool. Het hele leven is het kennisterrein van de basisschool, van de onderwijzer. Hij moet zin hebben tot studie. Laat het dan, naar zekere maatstaven, misschien de studie zijn van een wetenschappelijke kruidenier, van iemand die van veel dingen iets weet, maar het blijft toch studie. Hij behoeft geen specialist te zijn, hij mag het wel zijn. Maar hij moet wel altijd een brede, veel omvattende kennis hebben. Dat spreekt ook zijn leerlingen aan. Het wekt ook hun bewondering.

Meeleven

De onderwijzer moet een levend mens zijn. Ook een meelevend mens. En dan lijkt het wel, of het kind in zijn onderwijzer alles accepteert. De artistieke onderwijzer wordt bewonderd, de trouwe onderwijzer wordt geacht. Zo zou men door kunnen gaan. Maar de saaie onderwijzer, die niet van plan is zich in te spannen, is voor een kind onverdragelijk en niet alleen voor een kind. Het is ook een zeer slechte zaak, zó les te geven, zó kinderen te onderwijzen. Ze zó op te voeden. Juist hij, heeft hen een juiste werkhouding bij te brengen. En weer: ook in dit opzicht blijft het werk van een onderwijzer, een zeer verantwoordelijk werk.

De school is voor het kind én voor de onderwijzer zijn leven. Soms biedt die school de onderwijzer weinig ontwikkelingsmogelijkheden. Het is toch maar elke dag hetzelfde, zo zou men kunnen zeggen. Maar dat is toch niet zo. De school is ook het leven van het kind. Laat de onderwijzer dit opmerken en hij zal het belang van zijn arbeid zien. Maar juist dan komen de moeilijkheden op hem af. Dan wil hij rekening gaan houden met elk kind in zijn groep. En dan treft hij onder hen aan begaafden en minder begaafden en zwak begaafden. Dan raakt de eenheid zoek. Dan moet hij op elk kind apart gaan letten. En altijd zal hij tot een compromis moeten komen.

Iemand zei eens: "De onderwijzer moet in zeker opzicht een soort kunstenaar zijn." Hij moet in staat zijn de stof voor het kind tot leven te brengen. En hij moet ook in staat zijn, niet boeiende stof toch met blijdschap tot de leerlingen te brengen, als een feestelijk gebeuren. En ook moet hij zijn leerlingen de mogelijkheid schenken dat ze de leerstof zich eigen maken. De onderwijzer moet in staat zijn feiten mee te delen en tegelijkertijd de achtergrond, de zin van die feiten, aan zijn leerlingen te doen zien. Hij moet de gave hebben aan hen duidelijk te maken waartoe hij deze leerstof geeft. Soms kan het een samen zoeken zijn met de leerlingen. En een verheugenis bij het vinden van, al is het maar een heel klein stukje leven. Onderwijzen is ook: zelf leren. En dan wordt het toch zo mooi. Dan is men creatief bezig, dan rust men uit.

De kunst
van het
onderwijzen

Eigenlijk is het ambt van onderwijzer een heel wonderlijk werk. Hij moet in zeker opzicht een volwassene zijn, thuis zijn in de volwassenwereld, maar tegelijkertijd ook goed thuis zijn in de wereld van het kind. In beide werelden moet hij leven. En het één mag niet gaan ten koste van het andere. De onderwijzer, die kind met de kinderen is, is opvoedkundig fout. Hij heeft te leiden. Hij is opvoeder.

Opvoeding en gezag

De opvoeder is bekleed met gezag. In het begin van dit hoofdstuk noemden we het. We willen er hier nog iets van zeggen. De Heere zegt tot ons: "Gij zult liefhebben den Heere uw God met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede aan dit gelijk,

Mat. 22:37-38

Gehoor-
zaamheid

is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelfven." De Heere gaf ook de regel, waaraan te gehoorzamen. Gehoorzamen in liefde aan het gezag. Wij verbraken de Wet Gods. Volkomen. Dat is ongehoorzaamheid. Toen was alle gehoorzamen van de mens voorbij. Toen was er alleen nog een eeuwig oordeel. Toen was er geen mogelijkheid meer om zalig te worden. Geen weg meer. Geen mogelijkheid meer om te gehoorzamen. En dan het eeuwig Goddelijk Wonder. Toen heeft de Drieënige God een Weg uitgedacht. Als een wonder van Barmhartigheid. Toen heeft God de Vader, vrijwillig, Zijn eigen Zoon geschonken. Toen heeft God de Zoon, vrijwillig, de ontzaglijke last op zich genomen van de eeuwige toorn Gods. De last om de dood en de doem te dragen, opdat Gods geschonden deugden hersteld mochten worden en de door de Heere verkorenen zalig mochten worden. Toen is de Zoon van God gekomen, "geworden uit een vrouw, geworden onder de wet". En God gebleven. Eeuwig onbegrijpelijk Godswonder. En Hij is gehoorzaam geweest "tot de dood, ja, de dood des Kruises". En opgestaan. Alles betaald voor de gekregen van de Vader. Voor al de Zijnen. Dat onbegrijpelijke Wonder, dat God de Heilige Geest wonderlijk, bevindelijk, toepast aan al Gods kinderen.

Gal. 4:4

Filip. 2:8

Ps. 32:1 ber.

Welzalg is de mens, wien 't mag gebeuren,
Dat God naar recht hem niet wil schuldig keuren.

Heid. Cat.
Zondag 1

Wat is dan uw enige troost. En Gods Kerk antwoordt: "Dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben." God eist gehoorzaamheid. Zou dan het schepsel Gods dat niet te doen hebben. In het gezag van God is opperste liefde. Behoort dat in het afgeleide gezag er dan ook niet te zijn. Maar hoe kan dat nu dan. Liefde voor een gevallen schepsel. Liefde in gezag. Liefde in de handhaving van het Goddelijk recht. Alleen in Hem, de Geschonkene des Vaders. Daar is maar één plaats waar het veilig is. Maar één Persoon, in Wie alleen het veilig is. Daar buiten is geen veiligheid. In geen enkel opzicht. Nooit.

Gezag, gehoorzaamheid. Als de opvoeder dit niet eist, dan is er niet in het minst enige opvoeding mogelijk. Dan is er geen liefde. Dan is er geen richting wijzen. Dan is er geen heenwijzing, dan is er geen leiding. Niets van dat alles. Dan is er alleen haat. Ondanks

alle schone bewoordingen die we mogen geven aan onze liefdeloosheid. Gezag is liefde. Gehoorzaamheid is liefde.

De opvoeder heeft afgeleid gezag. Hij is er mee bekleed. Hij heeft dat kleed te tonen. Hij heeft dat kleed zuiver te houden. Als ons gezagskleed enigszins zuiver was, dan zouden er niet zo veel maatregelen genomen behoeven te worden om ons gezag te handhaven. Ontbreekt het gezag, dan is er geen leven mogelijk. Voor ons niet en voor de medemens niet. Dan wordt het leven met elkaar onmogelijk. U kunt het voor uw ogen zien. Dan is er geen sociale gemeenschap meer mogelijk. Dan is er geen leven meer mogelijk met de medemens. Het gezag is een ontzaglijke zaak. De drager ervan is met een ambt bekleed. Daarom mag men niet spelen met gezag. Dat is onverantwoordelijk. Het mag ook niet losgemaakt zijn van de liefde. Dan is gezag hardheid. De ambtsdrager heeft zich niet op zijn gezag te beroemen. Hij heeft het ontvangen. Hij mag het niet bagatelliseren, want het is een uitermate groot geschenk, waarover hij eens verantwoording zal hebben af te leggen.

Eens zei iemand: "Elke poging om het kind te verbeteren zonder gezag uit te oefenen, is geen opvoeding. Alles door het kind te laten bepalen, is geen opvoeding." Dan is er alleen sprake van rijping, van ontwikkeling. En wat voor een rijping en wat voor een ontwikkeling. Een ontwikkeling in het boze, omdat de mens in het boze ligt; ook het kind daarin ligt.

Ongehoorzaamheid is altijd ongehoorzaamheid tegen het gezag, tegen de gerechtigheid en dus tegen de liefde. En wezenlijke gehoorzaamheid is altijd geloofsgehoorzaamheid. Ongehoorzaamheid ten opzichte van het gezag, vraagt om straf. In die straf zit liefde. Ook in de straf als vergelding. De Heere vergeldt en daarom hebben wij ook te vergelden, indien dat nodig is. En God is Liefde. Nooit mogen we de straf door de vingers zien. Nooit mogen we de straf kwijschelden. Doen we dat, schelden we de straf kwijt, dan doen we het kind tekort aan liefde. Dan is er ook geen wezenlijke samenhang tussen overtreding en straf. Dan zou de straf een liefhebberij van ons zijn. Dan zou de straf van ons afhangen, van ons goeddunken, onze wensen, behoeften, stemmingen, of zelfs grillen. Dan zouden wij het verband leggen tussen overtreding en straf. Dan zouden wij dat verband ook weer kunnen opheffen. Maar zo is het niet. Dat recht hebben wij ten enenmale niet. Dat is wettisch, zult u zeggen. Ja, overeenkomstig de Wet des Heeren.

Geloofsgehoorzaamheid

Vergeving

We kunnen zeggen: maar we hebben toch ook de vergeving. Ja. Maar laten we er dan wel aan denken, dat als de vergeving geen allergrootste genade is, dan is het de allergrootste straf. Laat bij een gemeente vechtpartij, een kind, als het de strijd verloren heeft, maar eens 'genade' moeten zeggen. Dan zal hij nog een keer zijn uiterste best doen om daar onderuit te komen. Met al zijn kracht. En dan gaat het nog maar om een uiterlijkheidje, een kleinigheidje. Zou dan de mens niet met alles wat in hem is, zich verzetten tegen vergeving. Nergens is hij een grotere vijand van. Want het is een vijandschap tegen God. Tegen de Heere, Die absoluut soeverein is over hem. Die met hem mag doen naar Zijn welbehagen. Dacht u niet, dat een mens daar tegen in brijst, daar een totale vijand van is? Dacht u niet, dat de mens voor het ontvangen van de vergeving volkomen ingewonnen moet worden? Overmocht moet worden? Dacht u niet, dat de mens in zichzelf neergeveld moet worden, dat God hem daarvoor te sterk moet worden?

Vergelijk
Rom. 8:7

Toch gereinigd

Maar waarom verzetten wij ons toch zo tegen de vergeving. Het is toch zo'n aantrekkelijke zaak. We willen toch zo graag vergeving ontvangen. Vergeving is een Goddelijk genadewonder. Een zeer groot genadewonder. Een wonder van God. En daarom zijn we er tegen, met al wat in ons is. Omdat het van God is. Een geschenk van Hem. Daarom. Want dit wonder, maakt ons voor eeuwig schuldenaar en verklaart ons voor eeuwig rein. Dit wonder maakt ons voor eeuwig een schuldenaar, die niets meer boeten kan, die niets meer goed kan maken. Die niets meer kan doen tot zijn behoud. Die zijn leven verliezen moet. Volkomen en voor altijd. En die, bij het mogen aanvaarden van de vergeving, voor eeuwig schuldenaar blijft. En toch gewassen, gereinigd. Schuldenaar en toch gereinigd. "Gods toorne voor eeuwig, door Gods bloed geblust."

Het recht Gods
gehandhaafd

Door de vergeving blijft het recht Gods gehandhaafd. Daar gaat niets van af. Het wordt volkomen gehandhaafd. Het is geen afzien van het recht Gods. Het wonder Gods is, dat de vergeving alleen mogelijk gemaakt is door de Heere Zelf. Door het strafdragen en het toorndragen van de Zoon van God. Door het wegdragen van de straf en de toorn van God. Door het volkomen voldoen, aan de rechtvaardige eisen des Heeren. Door de genoegdoening aan de vertoornde Schepper en Rechter. Daar ligt het wezen van de Chris-

telijke straf. In de vergeving. Daar ligt ook de blijdschap van de Kerk des Heeren. Daar ligt haar rust. Daar ligt haar vrede. Dat heeft Gods kind: vrede door het bloed des Kruises. Alleen daarvoor. Daar krijgt de straf het karakter van kastijding.

Kastijding
Vgl. Kol. 1:20
Hebr. 12:1-17

We zetten nog een keer naast elkaar: gehoorzaamheid, ongehoorzaamheid, straf, vergeving.

Gehoorzaamheid: "Gij zult liefhebben den Heere uw God met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede aan dit gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelfven."

Mat. 22:37-38

Ongehoorzaamheid: "Allen zijn zij afgeweken, te zamen zijn zij onnut geworden; er is niemand die goed doet, er is ook niet tot één toe."

Rom. 3:12

Straf: "Opdat (...) de gehele wereld voor God verdoemelijk zij."
"Want de bezoldiging der zonde is de dood."

Rom. 3:19

Rom. 6:23

Vergeving: "Welke overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking."

Rom. 4:25

En weer gehoorzaamheid: "Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar den Geest."

Rom. 8:1

Inhoudsopgave

- Het schoolkind
- een eeuwigheidskind
 - een 'thuis'
 - gehoorzaamheid
- Stilstand en beweging
- desintegratie en integratie
 - een afschaduwing
 - een nieuwe structuur
- De periode van het memoriseren
- parate kennis
 - de mogelijkheid van meditatie
- Het eigene van het schoolkind
- een periode van stabilisatie
 - een doe-type
 - verminderd religieus besef
 - een wijdere horizon
 - de vriendenkring
 - geheugen en inzicht
 - de periode van het verzamelen
 - rechtvaardige regels
- De school
- sola gratia, sola fide, sola Scriptura
 - de openbare school met de Bijbel
 - de Christelijke school
 - de reformatorische school
- De school als overgangsgebied
- dromen dromen
 - een goede relatie
 - een liefdevolle belangstelling
- Opvoeding en gezag
- gehoorzaamheid
 - liefde in handhaving van Gods recht
 - vergelding
 - vergeving
 - kastijding